

BELİREN YETİŞKİNLERDE YAŞ, CİNSİYET VE BAĞLANMA STİLLERİNİN KİMLİK STATÜLERİ ÜZERİNDEKİ YORDAYICI ROLÜ

The predictive Role of Age, Gender, and Attachment Styles on Identity Status among Emerging Adults

Tahsin İLHAN¹
Yalçın ÖZDEMİR²

Özet

Bu çalışmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kimlik statüleri üzerinde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırma 297 kadın, 109 erkek, toplam 406 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak İlişki Ölçekleri Anketi (Sümer ve Güngör, 1999) ve Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (Oskay, 1998) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu ve aşamalı regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Regresyon analizi sonuçları güvenli bağlanma stiline başarılı kimlik kazanımda, güvensiz bağlanma stillerinin ise kimlik arayışı ve kimlik kargaşası statüleri üzerinde olumlu katkısının olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: bağlanma stilleri, kimlik statüleri, beliren yetişkinlik, aşamalı çoklu regresyon

Abstract

This study examined the predictive role of gender, age, and attachment styles on identity status among emerging adults. A total of 406 undergraduate students (297 female, and 109 male) were administrated the Relationship Scales Questionnaire (Sümer ve Güngör, 1999) and Extended Objective Measure of Ego Identity Status (Oskay, 1998). In order to analyze the data Pearson's product-moment correlations and hierarchical multiple regression analyses were utilized. Hierarchical multiple regression analyses results showed that secure attachment style was a significant variable on identity achievement. Also results indicated that insecure attachment styles had meaningful contribution on moratorium and identity diffusion.

Keywords: attachment styles, identity status, emerging adulthood, hierarchical multiple regression analysis

GİRİŞ

Erikson'un (1963, 1968) psikososyal gelişim kuramına göre, ergenlik dönemindeki bireylerin yerine getirmeleri gereken görevlerin başında kimlik kazanımı gelmektedir. Her ne kadar ergenlik bu kazanım açısından kritik dönem olsa da, Marcia'ya (1980, 1994) göre kimlik kazanımı ergenlikle

¹ Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-posta: tahsin.ilhan@gop.edu.tr, Tel: 0356 252 16 16 (3313)

² Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-posta: yalcin.ozdemir@adu.edu.tr. Tel: 0256 214 20 23 (1561)

başlayıp biten bir süreç değildir. Diğer bir anlatımla, bu süreç bebeklikte benlik-nesne ayrışmasıyla başlar, yaşlılıkta benlik bütünleşmesiyle son bulur. Benzer şekilde Arnett (2000, 2005), aşk ve çalışma alanlarında kimlik keşfi sürecinin özellikle 18-25 yaş aralığı için tanımlanan *beliren yetişkinlik* döneminde ergenliğe göre daha yoğun yaşandığını öne sürmektedir. Arnett'e (2005) göre, beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler ergenlik dönemine göre uzun süreli ve nitelikli romantik bir ilişki sürdürme konusunda kendilerini daha ciddi olarak sorgulamaktadırlar. Yine bu dönemdeki bireyler, yarı zamanlı işlerde çalışmak yerine yaşamlarının sonuna kadar hangi mesleklerin kendilerini daha fazla mutlu edeceğini, yetenekleri ve ilgilileriyle hangi mesleklerin daha fazla uyumlu olduğunu kendilerine daha sık sormaktadırlar.

Literatürde, kimlik keşfini ve kazanımını etkileyen birçok faktör üzerinde durulmaktadır. Örneğin anne-baba tutumlarının (Meeus, Iedemab, Maassena ve Engels, 2005), benlik algısının (Salahu-Din ve Bollman,1994), denetim odağının (Abraham, 1983) ve güven duygusunu destekleyecek birisine bağlanmanın (Avila, Cabral ve Matos, 2012; Kennedy, 1999; Meeus, Oosterwegel ve Volleberg, 2002) ergenlerin bu dönemde kimlik kazanımlarını etkilediği kuramsal (Marcia, 1983) ve ampirik (Arseth, Kroger, Martinussen ve Marcia, 2009) olarak desteklenmiştir. Marcia (1988), aile içinde kendisini rahat hisseden ve güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin çevrelerini daha rahat keşfedeceklerini, bu durumun da onların başarılı kimliği kazanmalarına yardımcı olacağını öne sürmektedir.

Kimlik Statüleri

Erikson (1963, 1968), psiko-sosyal gelişim kuramının beşinci evresi olan *kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası*nda karar vermenin kimlik oluşumu için merkezi bir role sahip olduğunu ve krizin de karar verme açısından anahtar işlevi gördüğünü vurgulamaktadır. Teorik açıdan tanımlanan kimlik gelişiminin ampirik açıdan da test edilebilmesi için günümüze kadar birçok çalışma (Berzonsky, 1989, 1990; Marcia, 1966, 1980; Waterman, 1990, 1992) yapılmıştır. Bu konuda en dikkate değer çalışmaların başında Marcia'nın (1966) *kimlik statüleri* modeli gelmektedir. Marcia, öne sürdüğü modelini Erikson'un (1963) kuramında *araştırma (kriz)* ve *karar verme* olarak tanımladığı iki boyutlu bir sürece bağlamıştır. *Araştırma*, kimlik biçimlenmesinin merkezinde olup, ergenin kendine göre alternatif ideolojik, mesleki ve kişilerarası değer sistemi kazanabilmesi için aktif şekilde benliğini sorgulamasıdır. *Karar verme* ise, kişinin araştırmalar sonucu elde ettiği değerlerine, amaçlarına ve inançlarına tutarlı yatırımlar yapmasıdır (Berman, Schwartz, Kurtines ve Berman, 2001; Marcia, 1980).

Marcia (1966, 1980), ideolojik, mesleki ve kişilerarası alanda araştırmanın ve karar vermenin olup olmamasına bağlı olarak, ergenin dört farklı kimlik statüsünden birisiyle ilgili özellikler sergileyebileceğini ifade etmektedir. *Başarılı kimlik* statüsündeki bireyler karar verme süreciyle ilgili deneyimlere sahip olup seçtikleri mesleki, ideolojik ve kişilerarası amaçlarının peşinden koşarlar. *İpotekli/bağımlı kimlik* statüsündeki bireyler mesleki,

ideolojik ve kişilerarası amaçlarına sahip olmalarına ve bunları sürdürmelerine rağmen, amaçlar ergen tarafından değil ebeveynleri tarafından seçilmişlerdir. *Kimlik kargaşası* statüsündeki bireyler mesleki, ideolojik ve kişilerarası amaçlarla ilgili ne bir sorgulamaya, ne de amaçlarına ulaşmayla ilgili bir çabaya sahiptirler. *Kimlik arayışı* statüsündeki ergenler ise mesleki, ideolojik ve kişilerarası alanlarda sorgulamaları devam ettirmelerine rağmen herhangi bir karara varmış değillerdir. Marcia (1966), bu aşamayı kimlik kazanmanın ön evresi olarak görmektedir. Kimlik arayışı statüsünde olanlar mesleki, ideolojik ve kişilerarası alanda amaçlarını, değerlerini ve inançlarını seçtiklerinde yaşadıkları kimlik krizini aşıp başarılı kimliğe ulaşabilirler.

Bağlanma

Bağlanmayla ilgili çalışmalar geleneksel olarak anne-bebek ilişkilerine dayanmaktadır (Quintana ve Lapsley, 1987). Bağlanma kuramına (Bowlby, 1982) göre, çocuk ile öncelikli bakım veren kişi (anne/bakıcı) veya diğer önemli kişiler arasındaki ilişki, çocuğa etrafında güveneceği birilerinin olduğu ve dünyayı keşfetme sürecinde yalnız olmadığı algısını kazandırır. Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramına göre, çocuk kazanmış olduğu güven duygusunu içselleştirerek bu yapıyı aile dışındaki ilişkilerde de kullanmaya başlar. Her ne kadar birisine bağlanma doğuştan gelen bir eğilim olsa da, Bowlby'e (1973, 1982) göre çocuğun edindiği bağlanma biçimini başka kişilere aktarabilmesi aile içindeki yaşanılan kişilerarası ilişkinin yönü ve niteliğine bağlıdır.

Bowlby'nin (1973, 1982) çalışmalarının yanında başka araştırmacılar da (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Main, Kaplan ve Cassidy, 1985; Shaver ve Hazan, 1989) çocukların ve yetişkinlerin bağlanma stilleri üzerine eğilmişlerdir. Örneğin, Ainsworth ve arkadaşları, bakım veren kişi-çocuk bağlanma örüntülerini araştırdıkları deneysel çalışmada çocukların davranışlarını inceleyerek güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınmacı adını verdikleri ilişkiler belirlemişlerdir. Shaver ve Hazan (1989) ise, anne-çocuk bağlanma stillerinin yetişkin-yetişkin ilişkisinde nasıl ortaya çıktığını araştırmışlar ve benzer yapılar elde etmişlerdir. Bu bulgu, yetişkin bağlanma stillerinin temelinin çocukluk yaşantılarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Yetişkin bağlanma örüntüleri üzerine en kapsamlı model Bartholomew (1990) tarafından öne sürülmüştür. Bartholomew, modelini Bowlby'nin içsel çalışan modeli (benlik modeli ve başkaları modeli) ile Ainsworth'un (Ainsworth ve diğ., 1978) ve Main'in (Main ve diğ., 1985) üçlü bağlanma stiline dayandırmıştır (Mackinnon ve Marcia, 2002). Bartholomew'un (1990) önerdiği iki boyutlu modele göre bireylerin kendilerine ve diğerlerine (arkadaş, sevgili, eş) ilişkin olumlu ve olumsuz bakış açıları bağlanma stillerini ortaya çıkarmaktadır. Bu modele göre, kendisine ve karşısındaki kişilere olumlu bakanlar *güvenli bağlanan* kişiler olarak adlandırılmaktadır. Özsaygı ve özerklik düzeyleri yüksek olan bu kişiler yakın ilişkilerden rahatsız olmazlar. Ayrıca, güvenli bağlananlar terk edilme korkusu taşımazlar ve ciddi anlamda kişiler arası sorunla karşılaşmazlar. *Saplantılı bağlanma* biçimine

sahip olan kişiler kendileriyle ilgili değerlendirmeleri olumsuz, diğerleriyle ilgili değerlendirmeleri ise olumludur. Bağımlı bir ilişki örüntüsü sergileyen bu kişiler yakınlıktan rahatsız olmazken, terk edilme korkusu yaşarlar. Modelde tanımlanan diğer bir bağlanma türü ise *kaçınmacı bağlanma*dır. Bu bağlanma stilline sahip kişilerin kendileriyle ilgili algılamaları olumlu, başkalarıyla ilgili algılamaları olumsuzdur. Acı çekmekten korkan ve bu nedenle bağlanma kaygısı yaşayan bu kişiler yakınlıktan rahatsız olurlar. Son olarak, *korkulu bağlanma* stiline sahip kişiler hem kendilerine hem de karşısındakilere olumsuz bakarlar. Bu kişiler sosyal ilişkiler kurmayı istemelerine rağmen yüksek düzeyde yakınlık ve terk edilme korkusu yaşarlar. Korkulu bağlanan kişiler bu nedenle romantik bir ilişki kurmaktan kaçınırlar (Bartholomew 1990; Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kimlik ve Bağlanma Arasındaki İlişkiler

Kimlik kazanımı (Erikson, 1963, 1968; Marcia, 1966) ve bağlanma (Bowlby, 1982, 1988) her ne kadar farklı kuramsal köklerden gelseler de her iki kavram birbirleriyle yakından ilişkilidir. Kimlik gelişimi ve bağlanma tüm yaşam dönemlerine yayılmış olup keşfetme, araştırma ve bağlanma, sözü geçen iki özelliğin kazanılmasında anahtar rol oynar. Diğer taraftan, kimlik kişi içi süreçlerle ilgili iken, bağlanma daha çok kişilerarası süreçlerle yakından ilgilidir (Asreth ve diğ., 2009). Bağlanma ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalara (Avila ve diğ., 2012; Berman, Weems, Rodriguez, Zamara, 2006; Morsümbül ve Tümen, 2008; Reich ve Seigel, 2002) genel olarak bakıldığında, güvenli bağlanmaya sahip bireylerin kimlik keşfi sürecinde ve sonrasında başarılı kimliğe ulaşmada güvensiz bağlananlara göre avantajlı olduğu söylenebilir. Buna karşın, gerek kimlik ile bağlanma ilişkilerinin ebeveyne bağlanma açısından ele alındığı çalışmalarda ve gerekse kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkilerin boyutlar bazında ele alındığı çalışmalarda çelişkili sonuçlara rastlanmaktadır. Örneğin, Anderson ve Fleming (1996) ve Kroger ve Haslett (1988) ebeveyn bağlanması ile kimlik arasında anlamlı ilişkilere rastlamışken, Quintana ve Lapsley (1987) ve Matos, Barbosa, De Almeida and Costa'nın (1999) çalışmalarında ebeveyn bağlanması ve kimlik arasındaki ilişkiler anlamlı değildir.

Ebeveyn bağlanmasıyla diğer bağlanma örüntülerinin (akran ve romantik) karşılaştırıldığı çalışmalar literatürdeki çelişkili sonuçların nedenine bir miktar ışık tutmaktadır. Avila ve arkadaşları (2012), geç ergenlik dönemindeki bireylerde ebeveyn bağlanmasının kimlik üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığını, kimlik kazanımında daha çok romantik bağlanmanın anlamlı katkısının olduğunu bulmuşlardır. Başka bir çalışmada da (Meeus ve diğ., 2002) benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada ebeveyn bağlanmasının sadece öğrencilerin okulla ilgili kimlik gelişimlerini, akran bağlanmasının ise hem okul hem de ilişkiyle ilgili kimlik gelişimlerini desteklediği bulunmuştur. Ayrıca araştırmada öne sürülen ebeveyn bağlanmasının akran bağlanması aracılığıyla kimlik kazanımını etkileyeceği hipotezi desteklenmemiştir. Diğer

bir araştırmada (Meeus ve diğ., 2005) elde edilen sonuçlara göre yaş artıkça ebeveyn kontrolü azalmakta, akran ve romantik bağlanmanın kimlik kazanımı üzerindeki etkisi artmaktadır. Bu araştırmalar, ergenliğin başlarına kadar ebeveyn bağlanmasının bireyin kimlik gelişimi üzerinde etkili olduğunu, fakat zamanla akranlarına ve duygusal olarak birisine bağlanmanın kimlik gelişiminde daha ön plana çıktığını işaret etmektedir. Özellikle romantik bağlanma kimlik kazanımı üzerinde beliren yetişkinlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır. Lise ve üniversite örneklemleri üzerinde yapılan bir çalışmada (Berman ve diğ., 2006) kimlik statüleri ile romantik bağlanma arasındaki ilişki sadece üniversite grubunda anlamlı bulunmuştur.

Arseth ve arkadaşları (2009) yaptıkları meta-analiz çalışmasında en güçlü ilişkilerin güvenli bağlanma ile başarılı kimlik ve dağınık kimlik arasında olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacıların öngörülerinin aksine güvenli bağlanma kimlik arayışı ile olumsuz yönde, bağımlı kimlik ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Aynı araştırmada, bağlanma ve kimlik arasında en tutarsız ilişki örüntülerinin kimlik arayışı ve kimlik kargaşası statülerinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, özellikle Batı kültüründe yapılan araştırmalar güvenli bağlanmanın sağlıklı kimlik gelişiminde ve başarılı kimlik kazanımında anlamlı bir değişken olduğunu göstermiştir. Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar (Arslan, 2008; Birgi, 2010; Morsümbül ve Tümen, 2008) ise oldukça sınırlı sayıdadır. Var olan çalışmalarda kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre nasıl farklılaştığı varyans analizleri ile incelenmiştir. Ayrıca her üç çalışmada da kimlik farklı açılarından ele alınmıştır. Örneğin, Arslan (2008) ergenlerin bağlanma stillerine göre kimlik biçimlenmesinin kararlılık/karar verme ve araştırma/keşfetme boyutlarında anlamlı farklılaşmalar bulmuştur. En yüksek kararlılık puan ortalaması kayıtsız bağlanmada, en yüksek keşfetme puan ortalaması ise korkulu bağlanma stilinde rastlanmıştır. Başka bir çalışmada (Birgi, 2010), kimlik kargaşası ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiş, en fazla kimlik kargaşasının saplantılı/kaygılı bağlanma ve korkulu bağlanma türünde, en az kargaşanın kayıtsız bağlanma türünde olduğu bulunmuştur. Morsümbül ve Tümen’in (2008) çalışmasında ise, bağlanma stilleri açısından başarılı kimlik hariç diğer kimlik statülerinde farklılaşmalar elde edilmiştir. Morsümbül ve Tümen, kimlik arayışı statüsünde yer alan ergenlerin daha çok saplantılı bağlanma, ipotekli kimlik statüsünde yer alan ergenlerin daha çok kayıtsız bağlanma, dağınık kimlik statüsünde yer alan ergenlerin ise daha çok korkulu bağlanma stiline sahip olduklarını bulmuştur.

Çalışmanın Amacı

Literatürde bağlanma ve kimlikle ilgili araştırmalar incelendiğinde bu konuda yeni araştırmaları gerekli kılan bazı sonuçlara ve eğilimlere rastlanmaktadır. İlk olarak, bağlanma ve kimlik üzerine yapılan araştırmaların ve kullanılan ölçeklerin birçoğunun Batı kültürüne dayanması, sonuçların farklı kültüre uyarlanmasında bir sınırlılık teşkil etmektedir. Her ne kadar

Türkiye’de bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkilerin incelendiği birkaç araştırma olsa da sonuçlardan yola çıkarak net resim çizebilmenin zor olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Arseth ve arkadaşlarının (2009) yaptıkları meta-analiz çalışmasında da belirtildiği gibi, güvenli bağlanma ve başarılı kimlik arasındaki ilişkiler hariç, diğer değişkenler arasındaki ilişkilerle ilgili bulguların tutarsızlığı yeni araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Yine, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin ergenlik dönemindeki bireylere göre uzun süreli ve nitelikli romantik bir ilişki sürdürme konusunda kendilerini daha ciddi olarak sorguladıklarını (Arnett, 2005) ve romantik olarak karşı cinsle bağlanmanın kimlik gelişiminde ebeveyne ve akrana bağlanmadan daha çok daha ön plana çıktığını destekleyen araştırma bulguları vardır (Avila ve diğ., 2012; Meeus ve diğ., 2002). Literatürdeki araştırma sonuçlarından hareketle bu çalışmada, beliren yetişkinlik döneminde kimlik ve bağlanma arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlerin kimlik statüleri açısından nasıl bir role sahip oldukları da araştırmaya değer bulunmuştur. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde cinsiyet ve kimlik ilişkilerine yönelik bulgularda tam bir uyumun olmadığı görülmektedir. Bazı araştırmalarda kadınların başarılı kimlik puanları daha yüksekken (Lucas, 1997; Morsümbül, 2005; Özdikmenli-Demir, 2010) diğer araştırmalarda (Kennedy, 1999; Yunus, Kamal, Jusoff ve Zakaria, 2010) tam tersi bulgular söz konudur. Bazı araştırmalarda ise (Kroger, 1997; Schiedel ve Marcia, 1985; Streitmatter, 1993) cinsiyet açısından kimlik statülerinde bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. Yaş konusunda ise literatürdeki bulgular daha tutarlıdır. Bu konuda yapılan çalışmalar Erikson’un (1968) ve Marcia’nın (1966) öngörülerine uygun olarak yaş artıkça bireylerin başarılı kimlik statüsü eğilimlerinin arttığını, diğer statülerde bulunma eğilimlerinin ise azaldığını belirtmektedir (Lewis, 2003). Bu araştırmada, güvenli bağlanmanın başarılı kimlik ve bağımlı kimlik statülerini olumlu düzeyde, kimlik arayışı statüsünü olumsuz düzeyde yordayacağı beklenmektedir. Ayrıca, sağlıklı bağlanmanın gerçekleşmediği korkulu bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın, yine bir kimliğe bağlanmanın gerçekleşmediği kimlik arayışı ve kargaşalı kimlik statülerini olumlu düzeyde yordayacakları beklenmektedir. Son olarak, yaşın başarılı kimlik ve bağımlı kimlik açısından olumlu, kimlik kargaşası ve kimlik bunalımı açısından olumsuz bir yordayıcı olacağı beklenirken, cinsiyet konusunda herhangi bir kestirimde bulunulmayacaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmaya, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Adnan Menderes Üniversitesi eğitim fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan 18-25 ($\bar{X}$ = 20.03, S_s = 1.34) yaş aralığında; 297 kız (%73.2), 109 erkek (%26.8) toplam 406 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların %12.6’sı ailelerine ait ortalama

gelirin 500-700 TL arasında, %26.1'i 700-1000 TL arasında, %27.6'sı 1000-1500 TL arasında, %27.8'i 1500-3000 arasında ve %4.9'u 3000 TL ve üzeri olduğunu belirtmişlerdir. Verilerin toplandığı dönemde araştırmaya katılanların 279'u (%68.7) birinci sınıf, 127'si (%31.3) üçüncü sınıfta okumaktadır.

Ölçme Araçları

Kimlik: Katılımcıların kimlik statülerini ölçmek için Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye Oskay (1997) tarafından uyarlanmıştır. 64 maddelik ölçek; ideolojik ve kişilerarası alanla ilgili başarılı, bağımlı, kimlik arayışı ve kimlik kargaşası olmak üzere toplamda sekiz faktörden oluşmaktadır. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği Likert tipinde olup, 1 (*kesinlikle katılmıyorum*) ile 6 (*kesinlikle katılıyorum*) arasında derecelendirilmektedir. Ölçekte alt boyutlar her iki alan için ayrı ayrı değerlendirilebileceği gibi, ölçeğin geneli üzerinden de değerlendirilebilmektedir. Ayrıca Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği, her bir alt boyuttan alınan puana göre hem sürekli değişken, hem de ortalama puanlara bir standart sapma puanı eklenerek sınıflamalı değişken olarak incelenebilmektedir. Ölçeğin orijinal formuyla ilgili yapılan güvenilirlik analizinde (Bennion ve Adams, 1986) 0.60 ile 0.80 arasında değişen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları bulunmuştur. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışmasında (Oskay, 1998) ise iç tutarlık katsayılarının 0.57 ile 0.84 arasında, test tekrarı güvenilirlik katsayılarının ise .72 - .81 aralığında bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayıları 0.76 ile 0.83 arasındadır.

Bağlanma: Bağlanma stillerini ölçmek için İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Sümer ve Güngör (1999) tarafından uyarlanan likert tipindeki ölçek, güvenli, kaçınmacı, kaygılı ve korkulu olmak üzere dört bağlanma stilini belirlemek için kullanılmaktadır. On yedi maddeden oluşan İÖA, 1 (*bana hiç uygun değil*) ile 7 (*bana tamamen uygun*) aralığında değerlendirilmektedir. Güvenli bağlanma ve kaçınmacı bağlanma beşer madde ile, korkulu bağlanma ve kaygılı bağlanma ise dörder madde ile ölçülmektedir. Ölçekte yer alan maddelerden birisi (*Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım*) tersine kodlanarak hem kaygılı bağlanmayı hem de tersine kodlanmadan kayıtsız bağlanmayı ölçmek için kullanılmaktadır. İÖA'nın orijinalinde alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları 0.41 ile 0.70 arasında bulunmuştur. Literatürdeki başka çalışmalarda da ölçeğin yine görece olarak düşük iç tutarlık katsayılarına sahip olduğu görülmüştür. Örneğin, yetişkin örnekleminde yapılan bir çalışmada (Guedeney, Fermanian ve Bifulco, 2010) boyutlara ait iç tutarlık katsayılarının 0.22 ile 0.64 arasında, Okonizi'nin (2010) çalışmasında ise 0.31 ile 0.62 arasında değiştiği bulunmuştur. Aracın Türkçeye uyarlama çalışmasında (Sümer ve Güngör,

1999) ise, iç tutarlık katsayılarının 0.27 ile 0.61; test tekrarı sonuçlarının .54 ile .78 arasında değerler aldığı bildirilmiştir. Griffin ve Bartholomew (1994), İlişki Ölçekleri Anketinin görece olarak düşük iç tutarlık katsayılarına sahip olmasını ölçeğin iki boyutlu ortogonal yapısına bağlamaktadırlar. Bartholomew'in (1990) önerdiği *içsel çalışan modele* (kişinin kendisi ve başkaları) göre her bir faktör iki boyutun birleşiminden oluşmaktadır. Bu modele göre, güvenli bağlanmaya ve kaçınmacı bağlanmaya sahip bireylerin kendileriyle ilgili değerlendirmeleri olumlu, korkulu bağlanmaya ve kaygılı bağlanmaya sahip bireylerin kendileriyle ilgili değerlendirmeleri olumsuzdur. Schafer ve Bartholomew (1994), İÖA'nın kararlılığını ve test tekrarı güvenilirliğini belirlemek için sekiz ay arayla yaptıkları iki ölçümü karşılaştırmışlar, benlik modeli boyutu için .81 ile .84; başkaları modeli boyutu için .72 ile .85 arasında değişen korelasyon katsayıları bulmuşlardır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayıları 0.22 ile .0.52 arasında bulunmuştur

İşlem

Veri toplama araçlarının uygulamaları ikinci yazar tarafından sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar araştırmanın amacı ve veri toplama araçları hakkında bilgilendirilmiş, gönüllü olanlara ölçek formları dağıtılmıştır. Veri toplama süresi yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür. Katılımcılardan kimliklerini tanımlayacak herhangi bir bilgi istenmemiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizine başlamadan önce olası eksik ve hatalı kodlamalar gözden geçirilmiştir. Daha sonra ise aykırı değer analizi yapılmış ve Mahalonobis uzaklık değeri 16.91'den büyük 7 gözlem analiz dışı tutulmuştur. Son aşamada ise regresyon analizinin sayıltuları incelenmiştir. Değişkenler arasında çoklu değişme, varyans şişmesi (VIF) ve tolerans değerleri araştırılmış, sifıra yaklaşan tolerans, 5'ten büyük VIF, 0.50'den büyük iki varyansın eşlik ettiği ve 30'dan büyük koşul endeksine rastlanmamıştır. Demografik değişkenlerden cinsiyet analizlere alınırken kadınlar 1, erkekler 0 olarak kodlanmıştır. Verilerle ilgili tüm analizler SPSS 15.0 programında yapılmış, bulgular aşağıda sunulmuştur.

BULGULAR

Bu çalışmada bağımlı değişkenlerin kimlik statülerini yordama güçleri analiz edilmeden önce regresyon modellerinde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi, başarılı kimlik statüsü bağlanma stillerinden sadece güvenli bağlanma ile anlamlı düzeyde ilişkilidir ($r = .11, p < .05$). Ayrıca başarılı kimlik ile yaş arasında düşük düzeyde ama olumlu yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur ($r = .15, p < .01$). Diğer taraftan, bağımlı kimlik yordayıcı değişkenler içinde yalnızca yaş ile anlamlı ve olumlu yönde ilişkilidir ($r = .13, p < .01$). Kimlik arayışı, güvenli bağlanma hariç diğer bağlanma stilleriyle olumlu yönde

ilişkilidir. Başka bir ifadeyle, kimlik arayışı en yüksek kaçınmacı bağlanmayla ($r = .18, p < .01$), en düşük korkulu bağlanmayla ilişkilidir ($r = .12, p < .05$). Son olarak, kimlik kargaşası kaçınmacı bağlanma ile olumlu yönde ($r = .16, p < .01$), cinsiyet ile olumsuz yönde ($r = -.29, p < .01$) ilişkilidir.

Tablo 1. Modeldeki Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Başarılı Kimlik								
2. Bağımlı Kimlik	.23**							
3. Kimlik arayışı	.21**	.03						
4. Kimlik Kargaşası	-.26**	.10*	.15**					
5. Güvenli Bağlanma	.11*	.03	-.10	.09				
6. Saplantılı Bağlanma	.07	.06	.13**	-.06	-.12*			
7. Korkulu Bağlanma	-.01	-.04	.12*	-.01	-.24**	.02		
8. Kaçınmacı Bağlanma	.07	-.06	.18**	.16**	-.05	-.14**	.49**	
9. Yaş	.15**	.14**	-.07	.03	.10*	-.02	-.01	.06
10. Cinsiyet (Kadın)	.09	-.03	-.02	-.29**	-.14**	-.12*	.16**	-.07

Not: * $p < .05$; ** $p < .01$, $N = 399$

Kimlik statülerinin yordanmasına ilişkin dört ayrı aşamalı regresyon analizi yapılmış, birinci tip hatayı kontrol etmek için (Cohen ve Cohen, 1983) her bir adımda alfa oranı .025 (.05/2) olarak belirlenmiştir. Analizlere ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir. Bulgulara göre, eşitliğe birinci adıma girilen kontrol değişkenlerinin modele katkısı anlamlıdır [$F_{(2, 396)} = 7.139, p < .025$]. Yaş ve cinsiyet başarılı kimliğe ait varyansın %4’ünü açıklamıştır. Fakat model içinde sadece yaşın katkısı anlamlı bulunmuştur ($\beta = .17, p < .01$). Yine, bağlanma değişkenlerinin başarılı kimlik statüsüne ait varyansa katkıları anlamlı bulunmuştur [$F_{(6, 392)} = 4.760, p < .025$]. Bağlanma stilleri, başarılı kimlik statüsüne ait varyansın %3’ünü açıklamıştır. Diğer taraftan, kimlik statüsüne ait varyansa sadece güvenli bağlanma ($\beta = .13, p < .025$) ve saplantılı bağlanmanın ($\beta = .12, p < .025$) düşük düzeyde ama olumlu yönde katkı yaptıkları görülmektedir. Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında (Tablo 1) başarılı kimlik statüsü ile bağlanma stillerinden sadece güvenli bağlanma arasındaki ilişki anlamlı iken, regresyon modelinde saplantılı bağlanmanın da başarılı kimlik statüsüne ait varyansa katkı yaptığı görülmektedir. Cinsiyet değişkeninin regresyon analizinde etkisi kontrol edilmediğinde ise başarılı kimliğin sadece güvenli bağlanma tarafından yordandığı ($\beta = .12, p < .05$) saplantılı bağlanmanın ($\beta = .10, p > .05$) modele herhangi bir katkısının olmadığı görülmüştür. Bağımlı kimlik statüsünün yordanmasına ilişkin yapılan aşamalı regresyon analizinde beklentilerin aksine yaş değişkeni ($\beta = .13, p < .01$) hariç diğer değişkenlerin modele anlamlı katkısı yoktur. Kimlik arayışı statüsünün yordanmasına ilişkin yapılan analizde kontrol değişkenlerinin model üzerindeki etkisi anlamsız bulunmuştur

[$F_{(2, 396)} = 1.121, p > .05$]. Diğer taraftan beklendiği gibi bağlanma stillerinin kimlik arayışı üzerindeki yordama güçleri anlamlıdır [$F_{(4, 394)} = 6.466, p < .001$]. Modele ikinci adımda girilen bağlanma stilleri kimlik arayışı değişkenine ait varyansın %6'sını açıklamıştır. Kimlik arayışına ait varyansa en fazla katkı yapan kaçınmacı bağlanma ($\beta = .20, p < .01$), daha sonra saplantılı bağlanma ($\beta = .15, p < .01$) olmuştur. Öte taraftan, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanmanın kimlik arayışı üzerindeki yordama güçleri anlamlı değildir. Son olarak, kimlik kargaşasının yordanmasına ilişkin yapılan regresyon analizinde modele birinci adımda girilen cinsiyetin ($\beta = -.29, p < .001$) ve ikinci adımda girilen kaçınmacı bağlanma stiline ($\beta = .15, p < .01$) açıklanan varyansa katkısının anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kimlik Statülerinin Yordanmasına İlişkin Aşamalı Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Başarılı Kimlik		Bağımlı Kimlik		Kimlik Arayışı		Kimlik Kargaşası	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
<i>1. Adım</i>		.04		.02		.01		.08
Yaş	.17**		.14**		-.07		-.02	
Cinsiyet	.11		-.01		-.03		-.29***	
<i>2. Adım</i>		.03		.01		.06		.03
Güvenli	.13*		.02		-.06		.05	
Saplantılı	.12*		.06		.15**		-.07	
Korkulu	-.05		.00		.00		-.03	
Kaçınmacı	.11		-.07		.20**		.15**	
	Toplam $R^2 =$		Toplam $R^2 =$		Toplam $R^2 =$		Toplam $R^2 =$	
	.07		.03		.07		.11	

Not: *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .025$, $N = 399$

TARTIŞMA

Bu çalışmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde kimlik statüleri; cinsiyet, yaş ve romantik bağlanma stilleri açısından incelenmiştir. Bu amaçla bağımsız değişkenlerin kimlik statüleri üzerindeki yordama güçlerini test etmek için aşamalı çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçları genel olarak beklentileri karşılarsa da, bağlanma stilleri kimlik statülerine ait varyansın düşük bir kısmını açıklamıştır.

Araştırmada cinsiyetin sadece kimlik kargaşası üzerinde olumsuz bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Bu bulgu, erkeklerin kadınlara göre kimlik kargaşasını daha fazla yaşadığına işaret etmektedir. Ancak, literatürde cinsiyetin kimlik gelişimi ve kimlik statüleri açısından nasıl bir role sahip olduğuyla ilgili tam bir uyumun olmadığı görülmektedir. Örneğin Özdikmenli-

Demir'in (2010) çalışmasında kadınların başarılı kimlik puanlarının erkeklerden yüksek olduğu, Morsümbül'ün (2005) çalışmasında ise Özdikmenli-Demir'in bulgularına ek olarak kargaşalı kimlik statüsünde erkeklerin kadınlara göre daha fazla puan aldığı görülmüştür. Diğer taraftan, Yunus ve arkadaşları (2010) erkeklerin başarılı kimlik statüsü puanlarının, kadınların ise kimlik arayışı puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada ise (Kennedy, 1999) erkeklerin kargaşalı ve başarılı kimlik puan ortalamaları kadınların puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Streitmatter (1993), boylamsal olarak yaptığı çalışmasında yaşın artmasına paralel olarak kadın ve erkeklerin benzer kimlik örüntüleri sergilediklerini bulmuştur. Bu konuda yapılan bir meta-analiz çalışmasında (Kroger, 1997) ise, genel olarak kimlik statülerinde cinsiyet açısından bir farklılaşmanın olmadığı; sadece kadınların bazı alt alanlarda (cinsellik ve aile rolleri açısından) erkeklerden daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. Bu nedenle Kroger, kimlik gelişimi konusunda yapılacak çalışmalarda cinsiyetten çok, cinsiyet rollerinin ele alınmasının daha yararlı olacağını belirtmektedir.

Araştırmada kimlik statüleri üzerindeki yordama gücünün araştırıldığı diğer demografik değişken olan yaş, başarılı kimlik ve bağımlı kimlik üzerinde olumlu bir katkıya sahiptir. Bu bulgu yaş ilerledikçe bireylerin ister başarılı kimlik statüsü ister bağımlı kimlik olsun bir kimliğe bağlanma eğilimlerinin arttığını ima etmektedir. Başarılı kimliğin yaş ile olumlu yönde ilişkili olması literatürdeki birçok araştırma ile uyumlu olmakla birlikte, bağımlı kimliğin yine yaşla olumlu yönde ilişkisi olması beklentilerin tersine bir durumdur. Kimlik statüleriyle ilgili yapılan bazı çalışmalarda (Archer, 1982; Lewis, 2003; Whitbourne ve VanManen, 1996), yaşın yükselmesine bağlı olarak bireylerin başarılı kimlik statüsü eğilimlerinde artma, diğer kimlik statüleri eğilimlerinde azalma olduğu yönünde bulgular bildirmiştir. Bu çalışmada yaş ile bağımlı kimlik statüsü arasındaki ilişkinin olumlu yönde bulunmasının bir nedeni Türkiye'deki aile ilişkileri (İmamoğlu, 2003; Kağıtçıbaşı, 2005) ve bu paralelde gelişen benlik yapıları olabilir. Kağıtçıbaşı'nın (1998, 2005) *aile değişim modeline* göre, bizim toplumumuzdaki aile ilişkileri tam olarak ne Batı toplumlarındaki gibi bağımsız bir benlik gelişimini, ne de Doğu toplumlarındaki karşılıklı bağımlı bir benlik yapısını ortaya çıkarmaktadır. Başka bir ifadeyle, Türkiye'deki aile yapıları özerk-ilişkisel benlik kurgularının ortaya çıkmasına daha fazla hizmet etmektedir. Bu nedenle yaşın artmasının hem başarılı kimlik gelişimini hem de bağımlı kimlik gelişimini desteklemesi sürpriz değildir.

Bu çalışmada bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı güçleri genel anlamda beklentilerle uyumludur. Cinsiyet ve yaş değişkenlerinin etkileri kontrol edildiğinde başarılı kimlik statüsü, güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma tarafından anlamlı ve olumlu yönde yordanırken, cinsiyetin etkisi kontrol edilmediğinde sadece güvenli bağlanmanın anlamlı yordayıcı olduğu görülmüştür. Bu bulgu özellikle kadınlarla ilgili olarak saplantılı bağlanmaya sahip olmanın başarılı kimlik kazanımı açısından bir tehdit olmadığına işaret etmektedir. Kimlik statüleri

içerisinde bağlanma değişkenleri tarafından yordanmayan tek statü bağımlı kimlik olmuştur. Kimlik arayışı, saplantılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma tarafından; kimlik kargaşası ise bağlanma stillerinden sadece kaçınmacı bağlanma tarafından yordanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalarda (Avila ve diğ., 2012; MacKinnon ve Marcia, 2002) genel olarak tutarlıdır. Zimmermann ve Becker-Stroll (2002), iki yılı kapsayan boylamsal bir çalışmada güvenli bağlanma başarılı kimlik statüsü ile ve kaçınmacı bağlanma kimlik kargaşası ile olumlu yönde ilişkili olduklarını belirtmişlerdir.

Aşamalı regresyon analizine genel olarak bakıldığında bazı beklentilerin karşılanmadığı görülmektedir. Örneğin, Arsethe ve arkadaşlarının (2009) çalışmalarından yola çıkılarak güvenli bağlanma ile bağımlı kimlik arasında olumlu yönde, kimlik arayışı ile olumsuz yönde ilişkiler öngörülmüştü. Fakat analizlerde güvenli bağlanmanın her iki değişken açısından anlamlı bir yordayıcı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumun birkaç nedeni olabilir. Nedenlerden birisi, kimlik statülerinin ideoloji ve kişilerarası ilişki alt boyutları ile değil, genel olarak incelenmesi olabilir. Çünkü yetişkin bağlanma stilleri de kişilerarası ilişkilerle ilgili olduğundan (Bartholomew, 1990), kimlik statülerinin kişilerarası ilişkiler alanıyla daha fazla ilişkili olacağı öngörülmektedir. Diğer bir neden ise, bağlanma stillerinin yordama güçlerinin bu çalışmada zayıf düzeyde kalmasının bir nedeni de iki değişken arasındaki ilişkilerin teorik olarak öngörülen kadar yüksel olmayabileceğidir. Arsethe ve arkadaşlarının (2009) yaptığı meta-analiz çalışmasında değişkenler arasındaki en güçlü ilişkinin .23 civarında olduğu bulunmuştur. Ayrıca aynı çalışmada en tutarsız ilişkilerin kimlik arayışı ve kimlik kargaşası boyutlarında olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırma çalışma grubu, yöntem ve ölçme araçları açısından bazı sınırlılıklar taşımaktadır. Birincisi, bu çalışma üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Her ne kadar çalışma grubunun yaş aralığı beliren yetişkinlik içinde değerlendirirse de, farklı eğitim düzeyine sahip, çalışan, evli ya da duygusal ilişki yaşayan gruplar üzerinde bu araştırmanın tekrarlanması, sonuçların karşılaştırılması ve genellebilirliğinin artırılması açısından faydalı olacaktır. İkincisi, bu çalışma kesitsel desende yapılmıştır. Bu tip çalışmalar doğası gereği katılımcıların ölçümün yapıldığı andaki psikolojik süreçleri hakkında bilgi vermektedirler. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda katılımcıların yaşamlarındaki değişimler de dikkate alınarak (mezun olma, işe girme, evlenme, çocuk sahibi olma) boylamsal bir karşılaştırma yapılabilir, böylece bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkiler daha derinlemesine incelenebilir. Araştırmada bir başka sınırlılık kimlik statülerinin alt boyutlar temelinde değil genel kimlik puanları üzerinden incelenmesidir. İleride yapılacak çalışmalarda bağlanma stilleri ile kimlik arasındaki ilişkiler kimlik statülerinin ideolojik ve kişilerarası alanları açısından incelenebilir. Bu çalışmada bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiler tüm katılımcıların puanları üzerinde yapılmıştır. Bu nedenle iki değişken arasındaki beklenen ilişkilere analizlerde rastlanmamış olabilir. İleride

yapılacak çalışmalarda analizlerin her iki cinsiyet için ayrı ayrı yapılması ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Son olarak, bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkilerin daha detaylı olarak incelenmesi için ileride yapılacak çalışmalarda, kendini anlatma ölçeklerinin yanı sıra akran değerlendirme ve görüşme gibi yöntemlere başvurulabilir.

KAYNAKÇA

- Abraham, K. G. (1983). The relation between identity status and locus of control among rural high school students. *The Journal of Early Adolescence*, 3, 257-264.
- Anderson, S., & Fleming, W. (1996). Late adolescents' home-leaving strategies: predicting ego identity and college adjustment. *Adolescence*, 21, 453-459.
- Archer, S. L. (1982). The lower age boundaries of identity development. *Child Development*, 53, 1551-1556.
- Arnett J. J. (2000). Emerging adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Arnett, J. J. (2005). The developmental context of substance use in emerging adulthood. *Journal of Drug Issues*, 35, 235-254.
- Arseth, A., Kroger, J., Martinussen, M., & Marcia, E. J. (2009). Meta-analytic studies of identity status and the relational issues of attachment and intimacy. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 9, 32-91.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Avila, M., Cabral, J., & Matos, P. M. (2012). Identity in university students: the role of parental and romantic attachment. *Journal of Adolescence*, 35(1), 133-142.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Berman, A. M., Schwartz, S. J., Kurtines, W. M., & Berman, S. L. (2001). The process of exploration in identity formation: the role of style and competence. *Journal of Adolescence*, 24, 513-528.
- Berman, S. L., Weems, C. F., Rodriguez, E., T., & Zamora, I. J. (2006). The relation between identity status and romantic attachment style in middle and late adolescence. *Journal of Adolescence* 29, 737-748.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the lifespan: a process perspective on identity formation. In G. J. Neimeyer & R. A. Neimeyer (Eds.), *Advances in personal construct theory* (Vol. 1, pp. 155-186). Greenwich, CT: JAI.
- Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent Research*, 4, 267-281.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2. Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment (2nd ed.)*. New York: Basic Books.
- Cohen. J. C., and Cohen, P. C. (1983). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences* (2nd edition). Hillsdale. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and society (2nd ed.)*. New York: W. W. Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W. W. Norton
- Yunus, F. W., Kamal, A. A., Jusoff, K., & Zakaria, A. (2010). Gender differences on the identity status of the Malaysian preparatory students. *Canadian Social Science*. 6, 145-151.

- Gonzales-Backen, M. A., & Umana-Taylor, A. J. (2011). Examining the role of physical appearance in Latino adolescents' ethnic identity, *Journal of Adolescence* 34, 151-162.
- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). The metaphysics of measurement: the case of adult attachment. In K. Bartholomew & D. P. Perlman (Eds.), *Advances in Personal Relationships: Attachment Processes in Adult Relationships (Vol. 5)*. London: Jessica Kingsley.
- İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: not opposing but distinct complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129, 367-402.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: kültür bağlamında insan ve aile (1. Baskı)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 403-422.
- Kennedy, H. (1999). Romantic attachment style and ego identity, attributional style and family of origin in first-year college students. *College Student Journal*, 33, 171-180.
- Kroger, J. (1997). Gender and identity: the intersection of structure, content, and context. *Sex Roles*, 36, 747-770.
- Kroger, J., & Haslett, S. J. (1988). Separation-individuation and ego identity status in late adolescence: a two-year longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 17, 59-79.
- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *Identity. An International Journal of Theory and Research*, 3, 159-189.
- Lucas, M. (1997). Identity development, career development, and psychological separation from par-ents: similarities and differences between men and women. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 123-132.
- MacKinnon, J. L., & Marcia, J. E. (2002). Concurring patterns of women's identity status, attachment styles, and understanding of children's development. *International Journal of Behavioral Development*, 26, 70-80.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: a move to the level of representation. In I. Bretherton & W. Waters (Eds.), *Growing points in attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development* 50 (1-2, Serial No. 209), 66-104.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marcia, J. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1983). Some directions for the investigation of ego-development in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 3, 215-223.
- Marcia, J. E. (1988). Common processes underlying ego-identity, cognitive/moral development and individuation. In D. K. Lapsley & F. C. Power (Eds.), *Self, ego, and identity Integrative approaches* (pp. 211-225). New York: Springer-Verlag.
- Marcia, J. E. (1994). Ego identity and object relations. In J. M. Masling & R. F. Borstein (Eds.), *Empirical perspectives on object relations theory* (pp.83-90). Washington, DC: American Psychological Association.
- Matos, P., Barbosa, S., De Almeida, H., & Costa, M. (1999). Parental attachment and identity in Portuguese late adolescents. *Journal of Adolescence*, 22, 805-818.
- Meeus, W., Oosterwegel, A., & Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25, 93-106.
- Meeus, W., Iedemab, J., Maassena, G., & Engels, R. (2005). Separation-individuation revisited: on the interplay of parent-adolescent relations, identity and emotional adjustment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 28, 89-106.
- Morsünbül, Ü., & Tümen, B. (2008). Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15, 25-31.

- Oskay, G. (1997). Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerinin buldukları fakülte ve anabilim dallarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 63-73.
- Özdikmenli-Demir, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde kimlik gelişimi: kimlik statülerinin sosyal sermaye ve kimlik sermayesi ile olan ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1-10.
- Quintana, S. M., & Lapsley, D. K. (1987). Approach to the continuity of adaptation adolescent attachment and ego identity: a structural equations. *Journal of Adolescent Research* 2, 393-409.
- Reich, W. A., & Siegel, H. I. (2002). Attachment, ego-identity development and exploratory interest in university students. *Asian Journal of Social Psychology*, 5, 125-134.
- Salahu-Din, S. N., & Bollman, S. R. (1994). Identity development and self-esteem of young adolescents in foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 11, 123-135.
- Schiedel, D. G., & Marcia, J. E. (1985). Ego identity, intimacy, sex role orientation, and gender. *Developmental Psychology*, 21(1), 149-160.
- Shaver, P. R., & Hazan, C. (1989). Being lonely, falling in love: perspectives from attachment theory. In M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research, and applications* (pp. 105-124). Newbury Park, CA: Sage.
- Streitmatter, J. (1993). Gender differences in identity development: an examination of longitudinal data. *Adolescence*, 28, 55-66.
- Sümer, N., & Güngör D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-106.
- Waterman, A. S. (1990). Personal expressiveness: philosophical and psychological foundations. *Journal of Mind and Behavior*, 11, 47-74.
- Waterman, A. S. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. In G. R. Adams, T. P. Gullotta, & R. Montemayor (Eds.), *Adolescent identity formation: Advances in adolescent development* (pp. 50-72). Newbury Park, CA: Sage.
- Whitbourne, S. K., & VanManen, K. J. W. (1996). Age differences in and correlates of identity status from college through middle adulthood. *Journal of Adult Development*, 3, 59-70.
- Zimmerman, P., & Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25, 107-124.